

AZ ÉDESAPÁM.

Írta: SZABÓ PÁL.

Bihar-Ugra kicsiny falu Csonka Bihar vármegyében, valamikor Tisza István választókerülete volt. Itt él Szabó Pál kisgazda, egyszerű kis házban, néhány hold földcskéjén gazdálkodva. Hogy lett belőle író, ezt elmondja *Emberék* című regényében, amelyre Móricz Zsigmond irányította rá a figyelmet, s amely azóta Amerikában is, angolra lefordítva, sikert aratott. A szégyenségből és műveletlenségből szelleme erejével napfényre küzködő falusi ember regénye ez, a magyar föld kis embere kér benne részt a kultúra munkájából. Újabb regénye, a *Békalencse* sajtósárga szemszögéből nézve ábrázolja a falu életét, ahogy benne az intelligencia és a parasztnép élete összeszővődik.

Soha nem láttam még olyan embert, aki annyira szépen tudott volna hallgatni, mint az édesapám. Volt a hallgatásában valami ünnepi, mintha láthatatlan szellemek muzsikáját hallgatta volna, csak néha villant át parányi vonaglás az ajakán . . . De lehet, hogy ilyenkor nagyon fájt neki valami. Valamit elsikkaszthatott tőle az élet, tán rút dolgokkal kacagta tele a lelkét és ilyenkor számítgatta a visszafizetés lehetőségeit. Lehet, hiszen olyan gyermek voltam még, hogy tudhattam volna olvasni a lelkében?

Egyik ősön egyszer kézen fogott és végig ballagott velem a kerten. Az első dér már akkor ráhempergett a veteményekre, délután volt. A bágyadt horizonton lomhán loholtak az éjszaka elé a fénykarikák, a katangkóró kedvesen

nyújtogatta felénk karjait, hangok hallatszot-
tak erre a falu alatt.

Felfigyelt rá, de nem szólt semmit az apám.

Megálltunk lent az árokoldalon és én ját-
szani kezdtem, csupán a játékos kedvemre és a
száraz avarra bízva magam.

Csak állt egyhelyben az édesapám, csak állt
és nézett messze arra Harsány felé... Mélyen
ülő szemei voltak, s ahogy nézett túl az őszi
ugaron valami nedves fény csillant fel sötét sze-
mében, majd fekete árny lobbant... Valahova
túl nézett a távoli falun, túl az őszi időn, oda
nézett: ahova ő soha se juthatott el és én is
csak most érkezem negyven évem felé.

— Mit néz édesapám? — kérdeztem tőle
gyermeki tisztelettel.

Az édesapám szemhúnyás nélkül válaszolt:

— Én fiam? ... Csak úgy nézek. Ilyenkor
ősszel olyan jó nézni.

Csak olyankor melegedett neki a beszélgetés-
nek, ha nagyonis magunkban voltunk. Leg-
inkább akkor volt ez, ha künt dolgoztunk vala-
melyik távoli földünkön és déli harangszóra
kezdte bontogatni a tarisznyát. Evés előtt pedig
imádkozni szokott. Sokszor hangosan, de leg-
inkább mégis csak úgy elgondolta... Sohase
mondta ezt nekem, de én mindég megéreztem,
hogy az édesapám most imádkozik. Sok-sok
esztendő távolságából néha most is megjelenik
előttem az a kép. Az úszó ökörnyálak klasszikus
iniciálékat rajzoltak bele a levegőbe, pillanatra
még a légiút is meglátszott elvonulásuk után.
Fürjek telepedtek le a porhanyó krumpliföldre,
s a hátunk mögött kedvökre kifürödték mago-
kat a porban. A harang szólt a faluban, a nap
tisztán ragyogott a delelően, az itatókútnál
nótát füttyül valamelyik lovakkal bajlódó legény,

és az apám, az én szomorú szemű édesapám darab kenyérrel a kezében a nappal szemben ülve imádkozott. Amíg aztán ettünk, apró kis történeteket mesélt. Nála a percek nem percek voltak, hanem csillingelő, ezüsttel bevont kis történetek. Mesélgetései közben sajátos színei voltak a dolgok meghatározására, de csak jó embert ismert és rossz emnert. A jó embernek mindennap kerül valami a tarisznyába, de a rossz ember bizony megéhezik... Munka közben sokszor énekelt is.

Ezek az énekek, ezek a történetek azóta is mindig itt élnek bennem. Valami szent káoszba olvadt össze a lelkemben, sok ideig nem bírtam szétválasztani: melyik az ima, melyik a történet és melyik a zsoltár?...

Ma, negyven évem felé jött a lelkemre a ki nyilatkoztatás az apám sírjáról: az édesapámnak minden szava imádság volt. Imádság volt, mikor mesélgető kedvében a paraszt ősök történeteit teregette ki gyermeklelkem előtt emlékezőtehetségének tarka keszkenőjére. Imádkozás volt a hallgatása, mikor a dübörögve közeledő idők robaját hallgatta, mikor is agyonvágott sorsának jobbra kell fordulnia. Imádság volt a beszélgetése, fájó, zokogó, követelő imádság volt a jövőse, menése.

Az édesapám...

Erős ember is volt. Mi más imponálhatna jobban a parasztgyermeknek, mint az erő? A tiszta, hamisítatlan, nyers paraszti erő?... Rettentő izmú karjai voltak és én úgy éreztem magam ha kézen fogott, hogy engem most nem bánthat senki sem. Ha kaszált: jó két lépés széles volt a rendje és a tarló annyi csak, mint párnapos borotválkozás. Aratáskor senki nem kötött nagyobb kévéket nála és nagyon szere-

tett a holdvilágnál dolgozni. Volt benne valami a régi, pogánycsontú ősmagyarok testalkatából. Valamelyik részecskéje tán bivalybőrvértet cipelt az egyik törzsfőnök előtt, tán megvadult bikákkal bírkózott, de lehet, hogy a folyók átkelésénél húzta a kompot . . . Oh, az én apám csak fejedelmeknek tudott volna szolgája lenni, de másnak senkinek.

A lelkületében is volt valami ősi, soha nem kereste visszajáról a dolgokat. Mindég túl nézett azon, ami közelében nagyon is látható volt. És a hite, az a megdönthetetlen mélységes hite . . .

Történt egyszer aratás idején, hogy esős napok következtek és én, és az apám küntrekedtünk a tarlón. Az első nap tétlenkedő óráinak unalma szétfolyt kunyhóépítésben és alvásban. De ahogy másnap újra felbillent a nap korongja, a cséffai állomás felett, tenyéryni felhőrongy nyargalt keresztül az égbolton, egyenest, légvonalban a kelő nap felé. Bíborpalástot dobott rá a nap és menten begombolta bíborköpönyegét. Bokázva intgetett a többieknek, hogy gyertek mán, gyertek!

És azok jöttek, és az eső újra esett, esett, esett.

Mikor látta végtelen unalmam, azt mondta nekem az apám :

— Gyere fiam, menjünk a tóra. Fogok neked egy vadrucát.

Tudtam, hogy nem lehet azt csak úgy fogni, de azért örömmel egyeztem bele és lementünk a tóra.

Fehér párák száltak fel a gyékényesből, bent a mocsár közepén a nádas élte külön kis világát. Távol, Szent-Miklós fölött, sütött a nap és az eső zengő pásztákban hullott a tóra. Felgyűrt gúnyában belegázoltunk a vízbe.

Rózsaszínű kis békák ugráltak a zombékok között, odább, az uraság legelőjéről idehallat-

szott a vezérökör kolompja és a tó szélére le-
szállott egy gém. Fejünk fölött pillanatra fel-
hasadtak a felhők és ránk nézett a nap . . . és én
mentem az édesapámmal, pusztá tenyerekkel
vadrucát fogni.

És egyszer szó nélkül lehajolt az apám, a káka
közül, egy zsombék mellől felemelt egy kiáltozó,
vergődő vadrucát. Hitte, hogy fog nekem vad-
rucát és fogott. Oh, nagyon erős hite volt az én
apámnak! . . .

☞ Mélytüzű kálvinista ember létére szerette a
vizet. Hatósági engedéllyel bíró halászszerber
volt a Körösön és makacs ragaszkodással ra-
jongta körül a Sebes-Körös határunkat megköze-
lítő folyását. Ismert minden rámpát, nagyon
szerette a vén fűzfákat, tudta mikor jön erre az
áradás, mikor kezdődik az apadás. Előre meg-
mondotta, hogy mikor fognak jönni a szúnyog-
rajok. Csillaghullásos éjszakákon elleste a folyó
szívének dobogását a hullámverésben. Megleste
a habok suttogását a szentjánosbogárkák vilá-
gítása mellett. Színekre volt nála beosztva a
kósza árnyakból álló éjszaka, csak a virradatban
olvadtak össze ezek a színek a minden bizony-
nyal bekövetkező napfeljöttében. Halászgató
éjszakája szinte áldozás volt a folyó életének :
a megzenésített tökéletes csöndnek.

Egyszer elkísértem ilyen áldozási útra.

A hold már feljött a hátunk mögött, mikor
ballagtunk végig a dülön a Körös felé. Mintha
mondani akarnának valamit a fűzfák, olyan
titkolózva tekintettek jövetelünk elé . . . szellő
se mozdult, madár se rebbent, csak a harmat
dőlt a szárfélig érő fű közé.

Ahogy szótlánul bontogatta hálóját az apám
egy földigérő fűzfalomb mellett, egyszerre csak
halk muzsikával megmozdultak a falevelek,

fehér hasukat kuncorogva mutogatták az egyre vastagabb sugárban zuhogó holdfényében. Némelyik ágon párosan táncba kaptak, karcsú kis dongájukat egymáshoz ütögetve.

Csendesen, lassan letette a hálót az apám. Belépett a holdfénytől a földig érő ó-szövetségi sátor alá, intett nekem, hogy kövessem. Mikor utána mentem, levett süveggel állt a fa alatt és azt mondta:

— Hallod? Milyen szépen muzsikál...

Csakugyan, valami különös és végtelen lágy zene hullt szét a suttogó lomb közül, ezt a zenét sohase hallottam még azelőtt és mégis olyan ismerős volt nekem... De akkor még nem értettem meg! Csak az édesapám értette ezt, csak ő tudta ezt. Csak az ő parasztvére tudta megérteni a vizekbe, lombsuttogásba temetett ezeréves titkok mélységét, kijárt ide csillaghullásos fehér éjszakákon, mikor mámorban fürdött a tejút... Erős válla megcsuklott az éjjeli lombsusogásba zárt oltár előtt, állt a vízparton, leborult, ledőlt a mult egyre sürgetőbben kopogó izenete előtt.

¶ S engem, az egyetlen fiát, azon az éjszakán örökre eljegyezett parasztsorsunk jövődjével...

Íme, így kaptam én már készen a letűnt évszázadok üzeneteit az édesapámtól. Nekem már nem kell ellesnem a lombok muzsikáló figyelmeztetését és a habok susogását késő éjszakákon: nekem már nyitott könyv a viruló égbolt, teljesen érthető szövegezés az égháború. A vásárnap szent minden különösebb imádkozás nélkül és a lelkem, ez az ősökkel cimboráló lelkem vérzik és fáj paraszt testvéreim nyomorúsága miatt.

De hiszek az édesapám rettentő erős hitével a parasztsors feltámadásában!

Testvéreim, ti is higgyetek.